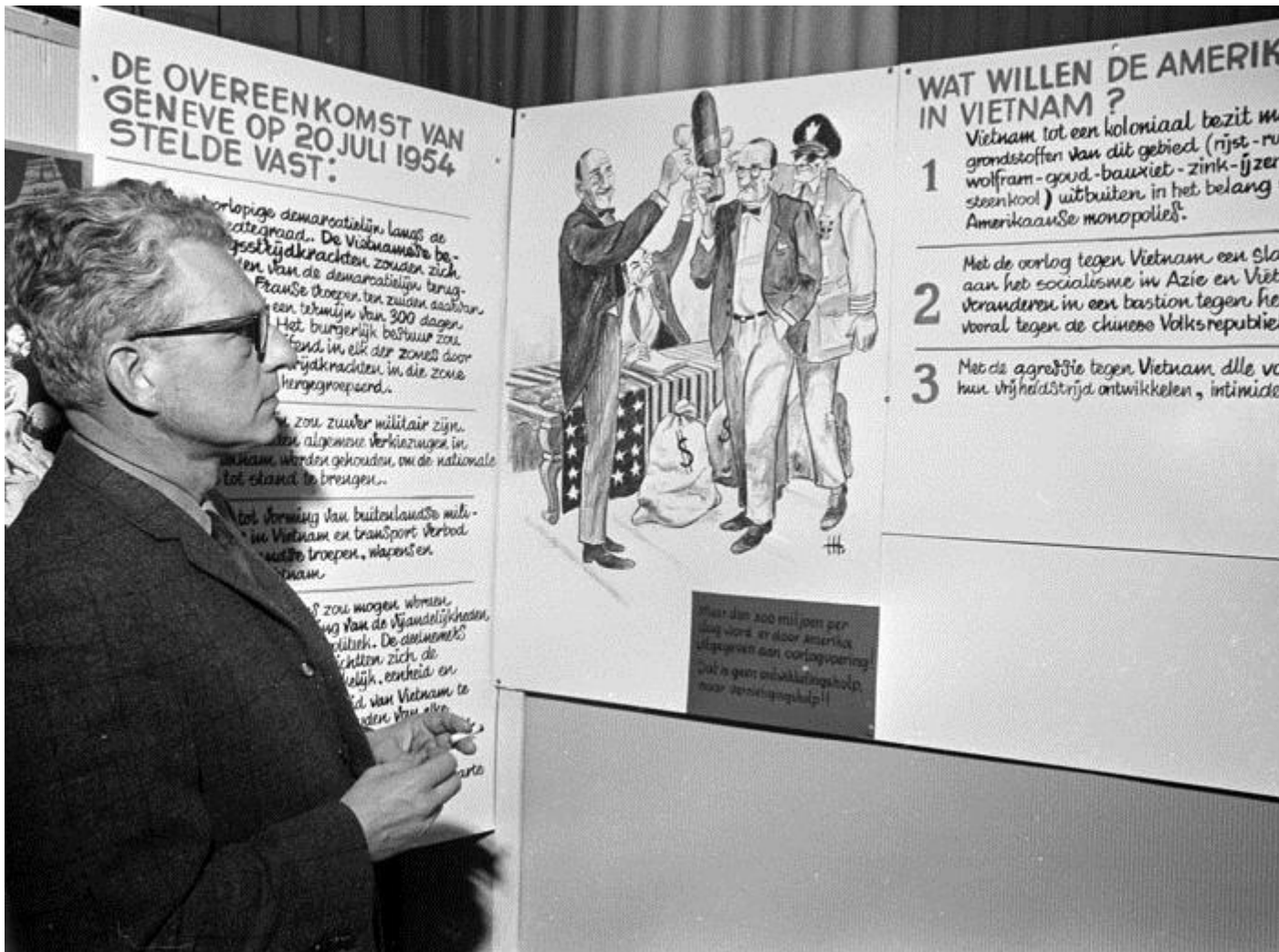

Biografie Marcus Bakker gestaald gekaderd

Marcus Bakker op 17-3-1968 bij tentoonstelling CPN Den Haag over Amerikaanse agressie tegen Vietnam

"Nooit op de knieën"

De titel van de door historicus Leo Molenaar geschreven biografie van Marcus Bakker (1923-2009) verwijst naar een anekdote. Daarmee is meteen de toon gezet. Het werk van Molenaar wemelt van de anekdotes die dikwijls plompverloren het verhaal, dat je graag tot je wilt nemen, onderbreken. Molenaar, die zelf lid van het partijbestuur van de CPN was tussen 1980 en 1989, slaagt er niet goed in een volledig beeld van partijcoryfee Marcus Bakker te schetsen. Telkens wanneer de lezer op een beetje negatief beeld van de held van het verhaal rekt volgt een positieve draai aan het verhaal. Molenaar is een fan van Bakker en daar is niets op tegen, maar af en toe raakt hij de randen van de subjectiviteit die je nu juist in relatie tot Marcus-recht-voor-z'n-raap-Bakker niet verwacht.

Molenaar heeft zijn werk in vieren gedeeld. De jeugd, de Koude Oorlog, het Parlement en de aanloop naar en de overgang in GroenLinks. In alle delen speelt Marcus Bakker uiteraard de hoofdrol, maar ook anderen komen ruim aan bod. Molenaar heeft veel archieven geraadpleegd, maar ook een aantal betrokkenen geïnterviewd. Zoals gezegd is

het helaas niet een bijzonder evenwichtige biografie geworden. De moeite van het lezen waard, maar er zijn te weinig zaken die beklijven en de stijl is te stram om van een meesterwerk te kunnen spreken.

De jeugd

Marcus Bakker groeide op in de Zaanstreek die destijds een rood bolwerk was. Hij groeide niet op in rijkdom, maar ook niet in armoede. Het gezin ademde SDAP, NVV en VARA. Veel sociaaldemocratischer was niet mogelijk. Heel erg bijzonder is de jeugd van Marcus Bakker niet. Althans niet om daar zoveel aandacht aan te besteden als Molenaar doet. De vele anekdotes werken eerder storend dan verhelderend. De hele sfeer doet denken aan "Bij nader inzien" van Han Voskuil. Voor de stilistische prestatie van Molenaar geldt dat overigens niet. Toch zijn er vele literaire pareltjes in deze biografie te ontdekken. Dat zijn dan meestal citaten van Bakker zelf en anderen.

Min of meer opvallend is dat Marcus Bakker al op jonge leeftijd een wereldverbeteraar blijkt te zijn en een liefhebber van het debat. Bakker was geheelonthouder en lid van de "blauwe" NBAS (Nederlandse Bond voor Abstinente Studerenden). Hij was toen 14 jaar jong en niets wees er nog op dat hij ooit communist zou zijn.

Daar was de Tweede Wereldoorlog voor nodig. Op hoge leeftijd verklaarde Marcus Bakker dat hij eerst tegen de moffen was en toen pas communist werd om zo effectief mogelijk tegen de moffen te kunnen zijn. Hiermee begon de lange carrière van Marcus Bakker in de CPN.

De Koude Oorlog

De CPN beleeft in de periode van de Koude Oorlog een moeilijke periode. Na de Februaristaking was het voor de partij tot aan de Koude Oorlog mogelijk zich te beroepen op het heldendom. Daarna werd de partij als paria, zelfs staatsgevaarlijk beschouwd en als zodanig behandeld.

De werkzaamheden van Marcus Bakker voor de CPN worden door Molenaar in onderwerpen verdeeld zodat je als lezer als een jojo door de geschiedenis stuiterd. Dat maakt het lezen van de biografie er niet aangenamer op en er zijn tal van momenten dat de aandacht ernstig verslapt. Dat is jammer, want juist dat onderdeel van de geschiedenis van de CPN en dus ook van het leven en werk van Marcus Bakker is geschikt als basis voor een politieke thriller. Het gevoel dat je getuige bent van de wederwaardigheden van een groep politiek bewuste wijze mensen die alles in het werk stelt om ook ná de oorlog "goed" te zijn, maar telkens wordt geconfronteerd met de slechte kanten van sommige kameraden, bekruipt je wel, maar het zet niet echt goed door. Het is niet goed mogelijk je aan de indruk te onttrekken dat Molenaar coûte que coûte de kool en geit wil sparen. Molenaar verwijst hier en daar wel naar het werk van Ger Verrips, Dwars, Duivels en Dromend, maar het niveau van dat geschiedkundig werk haalt Molenaar niet.

Wat overblijft is een mozaïek van onderlinge strijd en nijd met hoofdrollen voor Paul de Groot, zijn vazal Marcus Bakker, Wim van Exter en de leden van de "Brug-groep". Daar tussendoor spelen allerlei zaken die te maken hebben met de banden met Moskou, de teleurstellende rol van Stalin en de tomeloze ambities van Paul de Groot om via de CPN een belangrijke internationale leidende communist te worden. Marcus Bakker heeft het moeilijk zichzelf staande te houden in al dit interne geweld, laat zich zelfs door Paul de Groot voor mistige karretjes spannen, maar zijn briljante pen en vooral zijn flux de bouche slepen hem daar glansrijk doorheen. Dat de Tweede Wereldoorlog voor de CPN nog lang zou gaan duren blijkt wel uit het volgende deel van de biografie.

Het Parlement

Deze derde episode is het fijnst om te lezen. Molenaar slaagt erin de parlementariër Bakker als de unieke volksvertegenwoordiger die hij was neer te zetten. Ook hier vele anekdotes, maar opeens doen ze er ook echt toe. Zij werken verluchtend en verhelderend. Het lijkt erop dat Molenaar een belangrijk deel van die periode zó bewust heeft meegemaakt dat zijn pen een hogere versnelling weet te bereiken. Ook heeft Molenaar er, al dan niet bewust, voor gekozen onderdelen van de parlementaire geschiedenis, met Bakker in een hoofdrol, te kiezen en te beschrijven die nogal makkelijk zijn in te passen in de actualiteit. Het gedoe rond het aardgas, het populisme van Wilders (die helaas ook wordt genoemd), de aanschaf van straaljagers, maar vooral de onderlinge haat en rijd tussen de PvdA en de CPN. Werd Bakker in het begin van zijn parlementaire carrière volkomen genegeerd, tot in het absurde, aan het eind is Bakker het geweten van de Kamer en de onverschrokken verdediger van de democratie. Talloze malen grijpt Bakker in zijn parlementaire betogen terug naar de Tweede Wereldoorlog en de rol van de CPN, vanaf de Februaristaking, daarin. Die oorlog heeft Marcus nooit verlaten.

Dit deel van de biografie is doorspekt met citaten uit betogen en interpellaties. Zowel van Bakker, de meeste uiteraard, maar ook van zijn collega's en van bewindslieden. Dat verhoogt het leesplezier enorm, maar het doet je ook beseffen dat het met de retorische bekwaamheden van de huidige Haagse politici bar slecht gesteld is. In elk geval wordt duidelijk dat de typering van Bakker door Van Agt, Bakker zou een grote bek hebben, geen enkel recht doet aan de feiten. Bakker debatteerde uiterst bekwaam en verlaagde zich niet tot scheldpartijen. Bovendien was Bakker bijzonder erudiet en anders dan Van Agt maakte Bakker daar op een positieve wijze gebruik van. Bakker interrumpere deden zijn collega's niet graag. Die het wel aandurfd en kwamen al snel van een koude kermis thuis. De CHU-minister van Justitie Beerman die gratie voor de oorlogsmisdadiger Willy Lages bepleitte en daartoe Shakespeare citeerde werd er bijvoorbeeld door Bakker fijntjes op gewezen dat Shakespeare Lages niet had gekend.

Heel bijzonder is de bijdrage van Willem Aantjes die op verzoek van Molenaar commentaar heeft gegeven op de standpunten van de CPN met betrekking tot zijn "jeugdzonde" die door Lou de Jong in zijn rol van aanklager en rechter op TV werd "onthuld". Die bijdrage alleen al is zeer de moeite waard om te lezen en te herlezen.

GroenLinks

Marcus Bakker verzette zich met hand en tand tegen de opheffing van de CPN. Couppogingen van o.a. Gijs Schreuders en Onno Bosma pareerde hij met succes. De strijdbare, maar ook koppige Marcus Bakker beschouwde elke poging tot fusie, dus opheffing van de CPN, als verraad. Hoewel Bakker officieel geen heel grote rol meer speelde binnen de CPN had hij toch nog grote invloed, maar die invloed was niet zo groot als die van Paul de Groot die als erevoorzitter nog jarenlang de toon zette en de touwtjes in handen had.

Bakker richtte zich op zijn werk voor de vredesbeweging en onderhield goede contacten met andersdenkenden. Molenaar publiceert correspondentie van Bakker. Uit die correspondentie blijkt hoe getalenteerd Bakker als schrijver was. Helder en vooral kordaat formuleren was aan Bakker wel toevertrouwd. Zijn uitgebreide correspondentie met de liberaal Max Weisglas (de vader van Frans Weisglas) is bepaald het vermelden waard.

Molenaar stipt ook Bakkers relatie met Theun de Vries uitgebreid aan. "Een leven lang in debat" is de titel van deze episode, die eigenlijk zomaar uit de lucht komt vallen. Wellicht

ligt de oorzaak in de recente verschijning van de biografie van Theun de Vries, "Revolte is leven" van Jos Perry, waarin Bakker uiteraard ook een rol speelt.

In de 80'er jaren van de vorige eeuw beseftte Bakker langzamerhand dat verzet tegen samenwerking, uitmondend in een fusie, zinloos was. Ina Brouwer, de nieuwe politieke kopvrouw van de CPN kon op Bakkers steun rekenen en gedurende het fusieproces onderhielden ze nauw contact. Overigens was de CPN toen wel vrijwel gedesintegreerd en de partijkrant De Waarheid op sterven na dood. In juli 1991 hief de CPN zichzelf op en Bakker sprak een afscheidsrede waarin hij opsomde wat er verdwenen was en noemde hij het nieuwe GroenLinks urgent en een noodzakelijke ontwikkeling. Hij nam min of meer afstand van het "oude" communisme en die afstand zou alleen maar groter worden.

Molenaar schenkt de lezer aan het einde van zijn biografie nog een cadeau. De standpunten van Marcus Bakker ten aanzien van de nationale en internationale politieke ontwikkelingen, zoals de aanslagen in de VS, de opkomst van Fortuyn e.d. kun je als zodanig beschouwen. Zonder in melancholie te vervallen wist Bakker alles in de juiste proporties te plaatsen en korte metten te maken waar hij dat nodig vond.

Tot slot

Leo Molenaar heeft zijn best gedaan een helder portret van Marcus Bakker te schrijven en hij heeft zich er niet makkelijk vanaf gemaakt. Grote onthullingen zijn er niet. Zeker niet voor de lezers die op welke manier ook enige affiniteit met de CPN hadden of hebben. Die lezers zullen veel van hetgeen Molenaar schrijft wel herkennen en na lezing verzuchten dat Marcus Bakker heus geen makkelijke man was die soms behoorlijk dominant en vooral koppig kon zijn. Lezers die hopen veel over het privéleven van Bakker te weten te komen zullen zwaar teleurgesteld zijn. Dat blijft, op zijn relatie tot zijn politiek actieve dochter na, vrijwel onbesproken.

Vastgesteld kan worden dat Bakker zelf, anders dan de titel van de biografie doet vermoeden, soms wel degelijk door de knieën ging als het belang van de partij dat eiste.

JdP, 20 april 2015.

<http://nrcboeken.vorige.nrc.nl/recensie/een-filiaal-van-moskou>

<http://www.ernstbruinsma.nl/?p=743>

Uitzending Andere Tijden "Communist in de Kamer" d.d. 3 maart 2015 n.a.v. deze biografie:

http://www.npo.nl/andere-tijden/03-03-2015/VPWON_1236040